

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК МОВА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН У ДВОМОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглянуто питання вибору мови навчання іноземними громадянами, що здобувають вищу медичну освіту. Виокремлено основні чинники, що впливають на такий вибір, окреслено деякі шляхи підвищення мотивації іноземців навчатися українською мовою.

The article reveals the issues of choosing the language of study foreign citizens who receive higher medical education. The main factors of choice influencing are outlined; some ways of increasing the motivation of foreigners to learn Ukrainian are outlined.

В статье рассмотрен вопрос выбора языка обучения иностранными гражданами, получающими высшее медицинское образование в Украине. Выделены основные причины, влияющие на этот выбор, намечены некоторые пути повышения мотивации иностранцев обучаться на украинском языке.

Ключові слова: мова навчання, іноземні студенти, чинники вибору мови навчання

Key words: language of study, foreign students, factors of choice of study language

Ключевые слова: язык обучения, иностранные студенты, причины выбора языка обучения

Україна завжди була і є привабливою країною для іноземців, що мріють отримати фахову освіту в різних галузях знань. Кількість іноземців, які здобувають освіту в українських вишах щороку зростає. Так, згідно з даними статистики Міністерства освіти і науки України, в Україні

навчаються майже 64 тисячі іноземних студентів зі 148 країн світу. Найбільше закордонних студентів навчаються у вишах Харкова, Києва та Одеси.

Державною мовою України є мова титульної нації. Згідно з ст. 48 закону України «Про вищу освіту» в останній чинній редакції від 13 березня 2016 року «1. Мовою викладання у вищих навчальних закладах є державна мова. 2. ... Для викладання навчальних дисциплін іноземною мовою вищі навчальні заклади утворюють окремі групи для іноземних громадян, осіб без громадянства, які бажають здобувати вищу освіту за кошти фізичних або юридичних осіб, або розробляють індивідуальні програми. При цьому вищі навчальні заклади забезпечують вивчення такими особами державної мови як окремої навчальної дисципліни. Перелік іноземних мов, якими здійснюється викладання навчальних дисциплін, визначається вищим навчальним закладом.» [1]

Актуальність даної статті зумовлена тим, що маючи позитивну динаміку збільшення іноземних громадян, які навчаються в Україні, майже не маємо наукових досліджень причин, що впливають на вибір кандидатами на навчання мови здобуття фахової освіти.

Метою нашої роботи стало визначення найбільш суттєвих чинників, що спонукають іноземця здійснити вибір на користь тієї чи іншої мови навчання та пошук шляхів, які сприяли б якнайширшому впровадженню української мови як мови навчання в освітній процес іноземних студентів нашої академії та й інших ВНЗ Полтавського регіону.

Предметом дослідження є проблема вибору мови навчання іноземними студентами й чинники, що зумовлюють цей вибір.

Згідно зі статистичними даними Міністерства освіти і науки України «майже половина студентів-іноземців протягом 2015-2016 навчального року здобувала освіту українською мовою. У більш ніж тридцяти відсотків викладали російською. Англійською ж мовою навчались майже дев'ятнадцять відсотків іноземних студентів в Україні» [2]

Мусимо зазначити, що на підготовчому відділенні нашої академії з моменту його створення у 1997 році навчання іноземних громадян здійснювалося переважно російською мовою. Але з першого ж навчального року всі студенти вивчали ознайомчий курс української мови як мови країни, де вони отримують фахову освіту.

Принагідно зазначимо, що для іноземних громадян, які здобувають медичну освіту, мова є не об'єктом вивчення, а інструментом для отримання знань та одним з найважливіших засобів адаптації, входження в новий соціокультурний простір.

Питання «Якою мовою навчатися?» є досить суттєвим для більшості абітурієнтів, що вступають до ВНЗ України. Іноземні студенти, рідна мова яких англійська, звичайно віддають перевагу саме англійській як мові навчання. Тому вихідці з англійськомовних африканських країн здебільшого здобувають освіту англійською мовою.

А от для громадян інших країн вибір мови навчання в сучасних умовах викликає непорозуміння. З одного боку, є держава Україна, отже й навчання мало би бути українською. З іншого боку, існують реальна мовна ситуація у регіоні, де планує отримувати освіту іноземець, традиції навчання іноземних громадян російською мовою, рекомендації родичів, друзів, суб'єктів підприємницької діяльності, які супроводжують кандидата на навчання з моменту отримання запрошення до прибуття у ВНЗ.

Варто зауважити, що адміністративне впровадження виключно української мови навчання, на наш погляд, може призвести не лише до позитивних результатів. Як і будь-яке нав'язування, відсутність вибору викликає агресивну реакцію, відчуженість, непорозуміння тощо. Ми маємо створити умови, коли іноземні студенти самостійно свідомо обиратимуть українську мову, щоб здобути медичну освіту, мати можливість практичної діяльності в українських клінічних установах. Переконані, що досягти цього можливо лише шляхом роз'яснення, пропагування переваг, створення україномовного освітнього середовища вищого навчального закладу,

підтримання і розвиток спілкування вітчизняних і іноземних студентів як у навчально-науковій, так і в побутовій сферах.

До аналізу цієї проблеми ми звернулися вперше, тому в цій статті можемо навести лише попередні результати досліджень, які плануємо продовжувати й надалі.

Так, нами було проведено вибіркоче опитування студентів факультету підготовки іноземних студентів Української медичної стоматологічної академії. Англійську мову як мову навчання крім англомовних країн Африки вибирають представники Єгипту, Марокко, Палестини, Йорданії, Лівану та деяких інших. І якщо перші аргументують свій вибір тим, що офіційна мова їх батьківщини англійська, то решта зазначають, що на їх вибір вплинув той факт, що після закінчення навчання й отримання фаху вони мають скласти екзамен на підтвердження своєї кваліфікації в рідній країні саме англійською мовою.

Процес адаптації студентів, які в перший рік проживання в Україні вступають до академії і навчаються англійською мовою, проходить складніше, більш тривалий і, в більшості випадків, негативно позначається на психологічному стані й результатах навчання першокурсника.

Частина студентів, що навчаються за спеціальностями «Медицина» та «Стоматологія» англійською мовою, вступали на перший курс після закінчення підготовчих факультетів (відділень). Це, здебільшого, вихідці з арабських країн, які планують не лише скласти кваліфікаційні іспити на батьківщині англійською, а й продовжувати фахову підготовку в країнах ЄС, Канаді тощо (38% опитаних). Беззаперечним є той факт, що ці студенти гірше володіють англійською мовою, тому теж отримують не найкращі результати навчання на першому курсі. Але під час вивчення клінічних дисциплін мають неабияку перевагу над студентами, які не проходили навчання на підготовчому відділенні, бо можуть самостійно опитувати пацієнта, розуміти діалог лікаря і хворого тощо.

Варто зазначити, що в нашій академії останні роки співвідношення іноземних студентів, що навчаються російською мовою до студентів англomовної форми навчання становить у відсотках приблизно 60:40.

Випускники підготовчого відділення для іноземних громадян продовжують навчання в академії та інших навчальних закладах Полтави, Києва, Харкова, Ужгорода російською.

Опитування студентів, що обрали російську мову як мову навчання, дало можливість виокремити чинники, що спонукали їх здійснити саме такий вибір:

- рекомендації родичів, друзів чи знайомих, які раніше навчалися в Україні (й не лише в нашій академії) російською мовою;
- досить нечітке розмежування у свідомості того факту, що Росія й Україна це різні держави;
- факт, що російська мова є однією із світових мов, офіційною мовою ООН зі значною кількістю носіїв та користувачів;
- у багатьох країнах, звідки приїзять на навчання студенти, живуть і працюють вихідці з країн колишнього союзу, які говорять російською;
- знання російської (за інформацією випускників, сьгоднішніх лікарів) відкриває їм певні додаткові можливості співпраці з фармацевтичними компаніями, заводами медичного устаткування Росії, Азербайджану, Білорусі, Таджикистану, Узбекистану, Молдови тощо;
- Полтавщина – двомовний регіон, більшість жителів у повсякденному житті послуговується (на жаль) російською або суржиком з тяжінням до російської.

Це об'єктивні факти, які не можна заперечувати. Відмова від навчання іноземних студентів російською мовою сьогодні ще може суттєво позначитися на кількості абітурієнтів, що розглядатимуть УМСА як перспективне місце навчання, а отже і на рейтингу й економічному

становищі закладу. Разом з тим цілеспрямоване поступове залучення іноземців на навчання саме українською, на наш погляд, принесе кращі результати, ніж адміністративне рішення навчати всіх лише державною мовою.

Уже декілька років на підготовчому відділенні завдяки роз'яснювальній роботі серед родичів та друзів наших абітурієнтів є групи з українською мовою навчання. Але до 2017 року всі випускники цих груп вступали на англomовне навчання. У минулому році – 3 випускники продовжили навчання українською. Зрозуміло, що вони потребують продовження вивчення української мови, особливо фахової, у значно більшому обсязі, ніж українські студенти. Адже на підготовчому відділенні вони вивчали українську здебільшого як мову спілкування й лише 210 годин наукового стилю мовлення для вивчення загальноосвітніх дисциплін.

І тут постає питання, вирішення якого, на нашу думку, сприятиме збільшенню кількості студентів, що обиратимуть українську як мову навчання. Навчальний план вітчизняних студентів містить дві дисципліни «Іноземна мова» й «Українська мова» (за професійним спрямуванням). Отже, навчаючись у групах вітчизняних студентів, якщо не вносити корективи до навчального плану, іноземні студенти вивчатимуть англійську (французьку, німецьку) й українську у дуже стислому і суто професійно спрямованому вигляді. Але для першокурсників, які на підготовчому відділенні лише 8-9 місяців вивчали українську як іноземну (зовсім далеку від рідної за структурою, фонетикою, граматиною, правилами читання та письма), цього недостатньо.

Утворення окремих україномовних груп іноземних студентів економічно необґрунтовано через їх незначну кількість. Тому, у реаліях сьогодення, було б доцільним викладати у рамках курсу «Іноземна мова» для іноземців саме українську, яка й є для них іноземною. Це дозволить студентам вдосконалювати набуті знання з базового курсу мови, розширювати словниковий запас, набувати навичок використання наукової

термінології, допоможе їм у сприйнятті лекційного матеріалу. Як наслідок матимемо позитивне ставлення з боку цих студентів до вивчення мови, бо без наступності й систематичності цей процес згасає, і першокурсник, залишившись сам на сам з величезним обсягом матеріалу з базових медичних дисциплін нерідною мовою, не маючи змоги розуміти мову лектора, дуже швидко не лише втрапить інтерес до навчання, а й опиниться у психологічно й емоційно дискомфортному стані.

На жаль, маємо багато й інших чинників, що не додають позитиву в життя іноземних студентів [3], тож вирішення питання продовження і вдосконалення вивчення мови навчання є дуже важливим.

Окресливши окремі проблеми впровадження української мови як мови навчання в вищих навчальних закладах нашого регіону, плануємо надалі проводити дослідження причин та наслідків вибору іноземними громадяни англійської, української, російської мови для здобуття фаху та пошук шляхів вдосконалення навчання українською.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» // [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Половина студентів-іноземців в Україні навчається українською мовою. // Портал мовної політики. 2016. Режим доступу :<http://language-policy.info/>
3. Сповідь іноземця: як це – жити й навчатися в Україні? [Електронний ресурс]// Studway. - 2016. - Режим доступу : studway.com.ua/inozemci-v-ukraini/